

VESTIXIOS DOS NOSOS DEVANCEIROS (IX)

Santiago Prol

O bispado de Ourense, a comezos do século XX, enmarcábase dentro dunha sociedade profundamente agraria e tradicional. Porén, non é allea aos problemas sociais, políticos e relixiosos do seu momento coas novas correntes liberais e modernistas que ían agromando (Barreiro: 1981).

Aínda que había miseria e pobreza no mundo rural, con saldos migratorios constantes cara América que debilitaron económica e demograficamente á provincia de Ourense, a vila de Maceda trocouse -pola contra- no motor económico da bisbarra (Risco: 1930). Existía unha burguesía local ben asentada, profesionais medios, emprendedores e comerciantes. Tamén todo un mundo agrario e gandeiro. Mantiñan pulo as feiras os días 4 e 20 de cada mes e mercado os xoves e domingos. No ano 1900 o alcalde de Maceda era Aureliano Ferreiro Carballo. En 1902 foi relevado como rexedor polo comerciante e banqueiro Matías Bobillo Bazal. Aureliano Ferreiro volvería á alcaldía (1909-10). En 1917 chegaría a deputado provincial polo distrito Allariz-Trives e a presidente da Deputación de Ourense dende febreiro de 1929 até febreiro de 1930. Hogano a avenida central da vila de Maceda leva seu nome. O fillo do alcalde e terratenente Matías Bobillo Bazal, outrosí chamado Matías Bobillo Bobillo, fixo a carreira de Dereito. Chegaría a alcalde de Ourense - con só 35 anos- entre 1925 e 1926, en plena Ditadura de Primo de Rivera. Tamén fora deputado provincial e logo maxistrado de Traballo en Palencia. Asentado no franquismo en Madrid cun bufete de referencia, finaría no ano 1972. Hogano descansa no cemiterio parroquial de Maceda.

No ano 1900 o concello contaba con 4.948 habitantes de dereito. O 7 de maio de 1902, o bispo Pascual Carrascosa de Ourense (1896-1904), aprobou a fundación do Círculo Católico de Maceda, presidido por Cándido Calvo e o párroco Manuel Estévez como consiliario [clérigo que representa á Igrexa nunha asociación laica]. Inspirado na doutrina da Igrexa, servía para que os estamentos privilexiados defendesen os seus intereses, procurando afastar aos obreiros de posicións belixerantes. Facían chamamentos á paciencia, submisión, disciplina e caridade cristiá, propugnando a harmonización do capital e do traballo. No Círculo Católico de Maceda impartiría conferencias de contido relixioso e social o presbítero ilustrado orixinario da vila, Manuel Vidal Rodríguez, que naquela altura residía en Madrid. Pascual Carrascosa y Gabaldón tomara posesión da

diocese en maio de 1896. Nos últimos anos do seu episcopado [morreu con só 57 anos] pasounos en Xunqueira de Ambía onde mandara habilitar unha residencia. Tamén fora senador en Madrid polo arcebispado de Santiago de Compostela (1899-1900). Fora substituído polo bispo navarro Ilundain y Esteban (1905-1921) que dispuña dun informe demoledor sobre os ourensáns:

“El dialecto gallego no es obstáculo, pues el pueblo entiende el castellano, y en castellano se expiden los documentos oficiales tanto de la administración eclesiástica como civil, y en la capital y pueblos importantes [Maceda], se hace la predicación en castellano. Ni tampoco creo que obispo alguno de la región gallega predique o haya predicado en gallego, ni que la circunstancia de hablar ese dialecto haya sido considerada como importante para la designación de prelados en el territorio de Galicia (...). Me inclino a creer que el pueblo de Orense es más sencillo y dócil, y por tanto más fácil de gobernar” (Figueiredo: 2006).

Cara o ano 1910, Maceda andaba polos 5.150 habitantes de dereito. Na vila asentábanse oficialmente 654 persoas. A maioría dos veciños vivían nas parroquias abeiradas. Había na vila varias fábricas de gasosas e de tellas ás aforas. Mantiña un activo e importante comercio co norte de Portugal e da súa renomeada feira saían os mellores exemplares de gando para Castela e Estremadura. Tiña transporte diario dende Orense que mesmo chegaba até Baños de Molgas e ao Santuario dos Milagres. Naquela altura o alcalde era o -xa citado- Aureliano Ferreiro, o secretario Manuel Ramos, o xuíz municipal Ricardo Hernández Araújo, o fiscal Antonio Villa Fernández e o secretario do fiscal Adolfo Pumar Builla. Ademais do párroco Manuel Estévez, había un mestre -José Casar Fernández- e unha mestra -Eduarda Oubiña- nas escolas da vila. Tamén unha aula de párvulos de padroado real a cargo de Eusebia del Riego. Daquela as parroquias contaban todas con sacerdote, escola e profesorado. A sucursal do Banco de España estaba a cargo do emprendedor Matías Bobillo Bazal. A vila tiña rexistrados naquela altura catro avogados, un notario, dous médicos, un veterinario, tres cafés e billares, tres carnicerías, unha academia privada, cinco tendas de comestibles, dúas confeitерías, dous negocios de coitelos e navallas, dúas droguerías, dúas farmacias, dúas ferraxerías, tres talabarteiros, dúas abacerías, catro negocios da construción, dúas olarías, tres estancos, tres zapaterías, un negocio de ataúdes, unha fábrica de chocolate, tres tratantes de gando, cinco panaderías, tres perruquerías, un taller de pirotecnia, un serradoiro, dous xastres, tres tabernas... Tamén había almacéns de viños e xamóns, de tellas e ladrillos, muíños, mestres de obras, froiterías do país, tecidos, fondas, quincalleiros, recadeiros, modistas, mercerías, ferreiros, carpinteiros, canteiros, follateiros, servizo de carruaxes, sociedades varias...

Aínda que demograficamente Maceda seguía medrando por mor do seu pulo comercial [en 1930 acadaría os 5.919 habitantes de dereito], nas primeiras décadas do século XX, houbo movementos migratorios da contorna cara Cuba, Arxentina, Uruguai e Brasil, polo efecto chamada de familiares xa asentados alén mar. Na Ditadura de Primo de Rivera (1923-30) erguéronse varias pontes e camiños no concello de Maceda. Tamén se urbanizou a rúa principal da vila con empedrado. Celebrouse anualmente a festa da árbore e houbo concursos de gando. Construíuse a rede de sumidoiros urbana e reparouse a *Verea*, o antigo camiño medieval cara Ourense por Santa Mariña. A Federación Católica Agraria amosou certa incidencia. O malogrado investigador Marcos Valcárcel (1958-2010) salienta o caso do sindicalista Eloy Vidal, xa que logo este mestre, concelleiro de Maceda nos anos da Ditadura de Primo de Rivera e correspondente na vila do diario calvosotelista *Galicia*, “foi o primeiro dirixente do Sindicato Católico Agrícola de Lamamá-Os Milagres, que tiña un boletín mensual, *La Voz del Pueblo*, de forte orientación antirrepublicana e antisocialista, no que acusaba de bolxevismo aos seus opositores” (Valcárcel: 1997). En 1937 Eloy Vidal chegaría á alcaldía de Maceda.

A comezos dos anos vinte achegouse a Maceda o escritor británico Aubrey Fitz-Geral Bell, un estudoso das culturas ibéricas, que estaba a facer unha viaxe literaria polo Noso País. No seu libro *Galicia vista por un inglés* (1922), recuperamos -para rematar este capítulo dos inicios do século XX- a foto fixa que tirou das terras de Maceda, cando tivo a ben pasar unha fin de semana polas terras do Val do Medo:

“Os homes, cando van á misa a Maceda, visten de veludo negro ou castaño, ou con pana marrón, con camisas brancas sen gravata e con sombreiros de feltro, maiormente negros. As mulleres, de facianas longas e ovaladas, levan panos marróns ou carmesís, e tanto as mulleres como as rapazas usan corpiños que chegan, non até o van, senón até o xeonllo. Os cativos de Maceda, vestidos de pana marrón e con enormes puchas azul escuro, apañan as castañas que destelaron. Os castiñeiros cobren a aba da montaña que aparece xusto por riba de Maceda; ao pé dela Francos é un acio de tellados pardos estre castiñeiros. Máis alá hai unha serra escura e alta e toda a contorna ten espléndidos bosques de castiñeiros e piñeiros. Entre Maceda e as montañas levántase, nun outeiro da chaira, o convento dos Milagres como un castelo” (Bell: 1922).

BIBLIOGRAFÍA:

Barreiro Fernández, X.R. (1981): *Historia de Galicia IV*.

Hernández Figueiredo, J. R. (2006): *Cuadernos de Estudios Gallegos LIII, nº 119*.

Prol, S. (no prelo): *Manuel Vidal, un presbítero ilustrado de Maceda*.

Prol, S. (inéxito): *Maceda na Historia*.

Risco, V. (1930): *Geografía General del Reino de Galicia. Orense*.

Valcárcel López, M. (1997): *O papel das elites urbanas na Galiza non urbana da Segunda República: o exemplo ourensán*.

www.ourensenotempo.blogspot.com.es

www.fcarballo.org